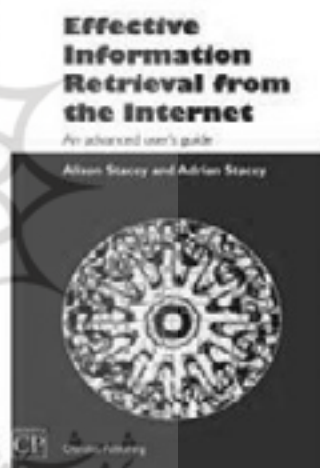

نقد کتاب

Stacey, Alison. Stacey, Adrian (2004). *Effective information retrieval from the internet: an advanced user's guide*. Oxford, Chandos publishing

کتاب «بازیابی مؤثر اطلاعات از طریق اینترنت»، یکی از آثار درخور توجه و معتبر در زمینه استفاده کارآمد از اینترنت است. دستیابی به اطلاعات مفید در محیط شبکه یکی از دغدغه‌های هر کاربری است که به جست‌وجو در عرصه وب می‌پردازد. نویسندگان کتاب از پژوهشگران صاحب‌نظر در این حوزه به شمار می‌آیند و دارای آثار پژوهشی قابل توجه در عرصه اطلاع‌رسانی هستند. آلیسون استیسی^۱ تحصیلات دانشگاهی خود را با رشته حقوق در دانشگاه کمبریج (انگلستان) آغاز می‌کند. دوره فوق لیسانس را در زمینه نظریه‌های مجازات به انجام می‌رساند. وی رساله دکتری تخصصی خود را با موضوع تهدید در کودکان پیش دبستانی ارائه می‌دهد، و تا زمان ترک کمبریج به کتابداری در یکی از کالج‌های آن اشتغال داشته است. بیش از شانزده سال فعالیت در حرفه کتابداری، زمینه علاقه او به فعالیت‌های اطلاع‌رسانی را افزایش می‌دهد.

انتشارات چندوس^۱ یکی از انتشارات مهم در عرصه اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات است. کتاب‌های این ناشر با عنایت به توسعه فناوری و نفوذ آن در زندگی فرهنگی، در زمینه‌های موضوعی اطلاع‌رسانی، کتابخانه، اینترنت، محیط مجازی، شبکه، منابع الکترونیکی، سواد اطلاعاتی، و موضوع‌های وابسته به اطلاع‌رسانی به بازار نشر ارائه شده است.

1. Chandos
2. Alison Stacey

آدرین استیسی^۳ فارغ التحصیل علوم طبیعی در دانشگاه کمبریج (انگلستان) است که رساله دکترای تخصصی خود را در زمینه مدل سازی ریاضی بیماری های فراگیر ارائه داده است. وی سپس به عنوان مهندس نرم افزار، به بهینه سازی برنامه های شبیه سازی گسترده بیماری ها می پردازد. به علاوه، طراحی و ساخت نرم افزار ردگیری و ارزیابی استفاده از اینترنت نیز از فعالیت های دیگر اوست. پایه کار کتاب حاضر در ابتدا مبنای سخنرانی آلیسون استیسی در کنفرانس بین المللی کتابداران اینترنتی در سال ۲۰۰۳ است که با موضوع رفتارهای جست و جوی دانشجویان ارائه شده، و سپس در مجله کتابداران و اطلاع رسانیان خبره^۴ با انجام ویرایش و به صورت روزآمد منتشر شده است. کتاب در پنج بخش تدوین شده که شامل مباحث زیر است:

فصل اول: مبانی بنیادی ارزیابی اطلاعات در محیط اینترنت؛

فصل دوم: انتخاب پرس و جو: جست و جوی با دقت اطلاعات در محیط اینترنت؛

فصل سوم: فرمول بندی دوباره پرس و جو، خودکارسازی و تحلیل؛

فصل چهارم: ارزیابی وب سایت ها جهت تعیین درستی و خطا؛

و فصل پنجم: آموزش مهارت های جست و جوی اینترنت برای کاربران تازه کار. همچنین کتاب دارای پی افزودی در سه بخش است: معرفی و توصیف عملکرد موتورهای جست و جو؛ راهنماها؛ و راهبرد برنامه نویسی؛ در انتها نیز براساس شیوه معمول، نمایه و فهرست

منابع آمده است.

در فصل اول، ابتدا نویسندگان به مقوله ارزیابی اطلاعات در محیط اینترنت می پردازند. آنان چهار نوع جست و جو در وب را معرفی می کنند که کل فرایند جست و جو را شکل می دهد: جست و جوهای موضوع عمومی، جست و جوهای اطلاعات مستقیم، جست و جوهای اطلاعات غیرمستقیم، و جست و جوی منابع. سپس به ترکیب شناسایی و راهبرد ربط هریک می پردازند. در این بخش همچنین به مشکلات بالقوه ای که در استفاده از راهنماهای وب^۵ وجود دارد پرداخته شده است.

فصل دوم با این بحث آغاز می شود که چرا زحمت اصلاح شکل بندی پرس و جو تحمل می شود. در ادامه به شرح انتخاب نامناسب پرس و جو توسط کاربران می پردازند و توضیح می دهند که چگونه انتخاب پرس و جوی مناسب به کاربر این توانایی را می دهد تا بتواند تغییر پذیری بین نظام های رتبه بندی را جبران کند. سپس شرح داده می شود که یک پرس و جوی مناسب چگونه ساخته می شود. در ادامه، تعاریفی از پرس و جو، اصطلاح جست و جو، و نیز چگونگی کاربرد عبارات جست و جو ارائه می شود. همچنین راهبرد فراهم آوردن اطلاعات در انتخاب عبارات جست و جو در حوزه های گوناگون شرح داده می شود. به علاوه در ارتباط با گزینش کلیدواژه های نامناسب در جست و جو بحث مبسوطی انجام گرفته است.

در فصل سوم، دلایل فرمول بندی دوباره پرس و جو و فنون این فرایند شرح داده شده، و

3. Adrian Stacey

4. *Journal for chartered librarians and information professionals*

5. Directories

نیز اصلاح یک پرس و جوی ناقص و استفاده از پیشنهاد‌های برنامه‌های جست‌وجوگر ارائه شده است. بهره‌گیری از رهیافت پیوند از مباحث مطرح شده در این قسمت است. خودکارسازی و فرضیه‌های مهم و مطرح در این عرصه، مشکلات نوعی که توسط خودکارسازی می‌توان به حل آنها پرداخت، رویکرد خودکارسازی، پیش‌بینی‌های احتیاطی پیش از بهره‌گیری از خودکارسازی، مثال‌هایی از راهکار خودکارسازی از مباحث مطرح شده در این فصل است.

در فصل چهارم به اهمیت ارزیابی وب‌سایت‌ها پرداخته شده است. صحت اطلاعات ارائه شده یا خطاها و سوگیری‌های موجود براساس معیارهای پیشنهادی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این فصل ریشه‌های سوگیری در محیط شبکه معرفی شده و برخی انگیزه‌های محرک برای این امر ذکر می‌شود. علاوه بر آن آزمایش تعیین اختلاف‌های موجود بین مجموعه داده‌ها به بحث گذاشته شده است.

در فصل پنجم نیز به اهمیت مهارت‌های استفاده از اینترنت پرداخته شده و منظور از آموزش این مهارت‌ها توصیف شده است. به شکل خاص در این فصل مهارت‌های استفاده از اینترنت برای نوآموزان و کاربران تازه‌کار در قالب چند مهارت و توصیف از اجزای اینترنت ارائه شده است. در این فصل با ارائه شش پیمانانه (مدول)^۶ به تقویت مهارت‌های ضروری در ابعاد گوناگون برای به دست آوردن اطلاعات مرتبط با نیاز کاربران پرداخته شده است. این اثر در عرصه استفاده مؤثر از اطلاعات

موجود در محیط اینترنت، سودمند و راهگشاست. نویسندگان کتاب به خوبی با مبانی اطلاع‌رسانی، فناوری اطلاعات، و نیز محیط شبکه آشنایی دارند. تحلیل‌های ارائه شده در فصل‌های مختلف نشان‌دهنده این واقعیت است که پدیدآورندگان خود در این عرصه تجربیات باارزشی فراهم آورده‌اند و از راهکارهای سطحی استفاده نکرده‌اند.

کتاب از ساختاری منسجم و پیوسته برخوردار است. تنظیم مطالب با اهداف و طرح مطرح شده در ابتدای کتاب منطبق است. پیش از شرح متن اصلی، به اختصار نمایی از متن در قالب برخی سؤالات، توضیحات، عناوین برجسته، و یا انتظارات ویژه از آن آمده است. از ویژگی‌های مفید آن بیان مطالب هر مبحث به صورت خلاصه در انتهای آن است که می‌توان آن را چکیده‌ای سودمند برای درک متن دانست. علاوه بر آن در انتهای هر فصل خلاصه مباحث مطرح شده در کل فصل ذکر شده است.

در ارائه رئوس مطالب یا نکات اصلی و کلیدی متن، طراحی بجا و مناسب جدول‌ها، نمودارها، گراف‌ها و نمونه‌ها به درک موضوع کمک زیادی می‌کند. زبان نگارش کتاب از سلاست و روانی برخوردار و ساختار متن دارای استواری در بیان مفاهیم است.

پیوستگی مطالب ارائه شده در هر فصل، زمینه درک مفاهیم را فراهم می‌سازد. توضیح برخی مطالب بنیادی در عرصه بازیابی مؤثر اطلاعات در اینترنت، کتاب را به منبعی فراتر از یک راهنمای صرف تبدیل کرده است. ارائه راهبردهای

6. Link
7. Module

گونگون در زمینه جست‌وجوی اطلاعات، با تعیین منشأ و نوع اطلاعات مورد جست‌وجو، راهکارهایی سودمند برای بهره‌گیری از وب ارائه داده است. در مباحث مربوط به طراحی پرس‌وجو ممکن است برخی از نکات در پاره‌ای از منابع دیگر نیز آمده باشد، ولی قرار گرفتن آنها درون یک ساختار منسجم، در ارتباط با نکات مهم و کلیدی برای طراحی پرس‌وجو اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد. به ویژه آنکه فنون جدید و سودمندی برای ساخت یک پرس‌وجوی کارآمد معرفی شده است. از مباحث بسیار مهم و قابل توجه که در این کتاب به آن پرداخته شده، راهبردهایی در ارتباط با مکان‌یابی اطلاعات دست‌نیافتنی است. همچنین نویسندگان در این بخش دلایل قابل دسترس نبودن اطلاعات را به‌خوبی شرح داده‌اند. این بیان به شناخت ساختار اینترنت و شیوه‌نگرش واقعی کاربران آن کمک قابل ملاحظه‌ای می‌کند.

طرح مفاهیم فنی در توضیحات مربوط به خودکارسازی، به‌خوبی مهارت‌ها و توانمندی‌های علمی نویسندگان در عرصه علوم رایانه و مهندسی نرم افزار را به نمایش می‌گذارد. شاید بتوان گفت که گستردگی دید نویسندگان این کتاب سبب شده تا از جنبه‌های اطلاع‌رسانی و فناوری به‌صورت همزمان در توضیح مطالب استفاده کنند.

یکی از نقاط قوت کتاب گشودن باب ارزیابی در وب سایت‌هاست و به‌نحوی دقیق ریشه‌های سوگیری و تعصب در ارائه اطلاعات ناصحیح شرح داده شده است. همچنین معرفی معیارهایی برای سنجش و ارزشیابی وب سایت‌ها، از توضیحات مفید و اساسی در ارزیابی محیط اینترنت به شمار می‌آید.

مهارت‌های اساسی برای بازیابی اطلاعات مرتبط در وب، که با قید آموزش برای تازه‌کاران طرح شده است، بخشی است که نیاز اطلاعاتی کاربران و مهارت‌های ضروری را توضیح داده است. استفاده از پیمان‌ها (مدول‌ها)، در استفاده پایه از رایانه و اینترنت، این بخش را به صورت یک دستنامه ساده و روان و قابل استفاده درآورده است. گنجاندن این بخش در کتاب به نوعی در کنار هم نهادن مفاهیم پیچیده و تخصصی در استفاده از اینترنت با مفاهیم ساده در بهره‌گیری از محیط شبکه است. بنابراین با این شیوه، کتاب از ویژگی پیچیدگی و تخصصی صرف خارج شده است، ولی باید اذعان داشت که این بخش به رغم سودمندی برای تازه‌کاران، به یکباره این فصل کتاب را در سطح یک دستنامه ساده و مقدماتی تنزل می‌دهد. شاید نیز بتوان این نکته را دلیلی بر استفاده مناسب مبتدیان و منتهمان از کتاب دانست.

از ویژگی‌های دیگر کتاب ارائه راهبردها به‌صورت شماری، علامت‌گذاری شده، و مدون در هر قسمت از مباحث است. این شیوه برای درک بهتر موضوع مناسب است. نکات اصلی و جوهری در هر مبحث بر همین سیاق به نیکی به خواننده انتقال داده می‌شود، که میزان بهره‌برداری سودمند از منبع را افزایش می‌دهد.

توصیه‌های گفته شده در موضوع فرمول‌بندی دوباره پرس‌وجو بدون تردید علاوه بر مطالعات پژوهشی، حاصل تجربیات ارزشمند نویسندگان آن است. اشاراتی که می‌توان با کنکاش و تحلیل ژرف در ساختار اینترنت به دست آورد. بیان نکات و فنون این شیوه در برخی موارد به رغم سادگی، کمتر مورد توجه کاربران قرار می‌گیرد، ولی نویسندگان این کتاب با دیدی جامع نگر

آن نکات را از نظر دور نداشته‌اند. تأکید بر بازنگری مجدد یک پرس‌وجو که تقریباً بخش قابل توجهی از یک فصل را به خود اختصاص داده است، یکی از نقاط قوت این کتاب به شمار می‌آید؛ زیرا آشنایی با فنون این مهارت به کاربران کمک می‌کند تا اگر آنها در مراحل اولیه جست‌وجو نتوانند به اطلاعات مرتبط با موضوع خود دستیابی داشته باشند، با بهره‌گیری از توانایی بازسازی و ویرایش پرس‌وجوی اولیه نتایج مناسب‌تری به دست آورند.

ارائه مطالب هر فصل به شیوه‌ای متناسب با موضوع مرتبط آن انجام شده است. حتی از لحاظ حجم مطالب ارائه شده در فصول مختلف نوعی توازن در کتاب به چشم می‌خورد. به علاوه در توضیح مفاهیم، از حاشیه‌های غیرضروری اجتناب شده است.

فصل‌های پنج‌گانه کتاب درعین پیوستگی مفهومی در استفاده کاربردی از اینترنت، استقلال موضوعی دارند؛ به گونه‌ای که می‌توان هر فصلی را به صورت جداگانه مطالعه کرد و از رهنمودهای آن بهره لازم را برد. این ویژگی در کتاب سبب می‌شود تا مطالعه‌کنندگان در صورت نداشتن فرصت کافی برای مطالعه کامل کتاب، بتوانند به فراخور نیاز اطلاعاتی خود از بخشی از متن استفاده کنند.

توضیح فنون و روش‌های ضروری و سودمند در استفاده از اینترنت وزن اصلی کتاب را تشکیل می‌دهد. در توضیحات ارائه شده، به کاستی‌های

ساختار وب در بازیابی اطلاعات اشاره شده است، ولی به نظر می‌رسد که برای پرداختن بیشتر به مشکلاتی که به عدم بازیابی مؤثر منجر می‌شود، [فضای کافی] وجود داشته باشد. این مشکلات در شناخت شیوه‌های استفاده بهینه از اینترنت بسیار کاربرد دارد. اساساً با درک ساختار سازماندهی وب می‌توان با استفاده از فنون پیشنهادی و کاربرد آنها به بازیابی اطلاعات مناسب‌تری دست یافت.

در مجموع این کتاب یک منبع سودمند در شناخت روش‌ها و مهارت‌های باارزش در استفاده از اینترنت برای دستیابی به اطلاعات مناسب به شمار می‌آید. اثری که به جعل آثار پیش از خود نپرداخته و با استفاده از ترکیبی متوازن و پویا به ارائه راهکارهای مفید استفاده از محیط و ابزارهای شبکه پرداخته است. مطالعه این کتاب برای کتابداران و اطلاع‌رسانان حاوی مطالب کاربردی در کاوش اطلاعات دیجیتال در محیط اینترنت است. همچنین نویسندگان با درایت و بینشی ژرف به نگارش آن دست یازیده‌اند و حاصل تجربیات ارزنده خود را به جامعه علمی و حرفه‌ای اطلاع‌رسانی تقدیم کرده‌اند.

فریبرز درودی